ענב זלמן (טרייבטש)

יליד 1 דצמבר 1928 בתל-אביב.
גוייס לפלמ"ח ב-1946
הצטרף לפלי"ם ב-1947

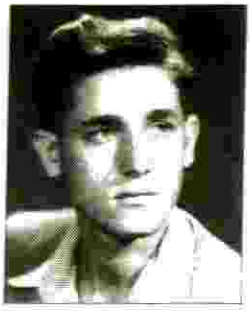

ס' פ ו ר ה א ש ת

תולדות

גרתי בדרום ובצפון בתל-אביב עד לגיוס לפלמ"ח.
למדתי בבי"ס ל"דוגמא" ובבי"ס "יבנה" (בתי ספר יסודיים) ובגימנסיה "בלפור" עד לשנת 1946 כאשר עזבתי את הלימודים על מנת להתגייס לפלמ"ח בגיל שבע-עשרה וחצי.
האווירה בביתנו היתה ספוגה בצורך להתגייס לשרות העם והדבר התבטא בזה שהאב מרדכי היה חבר ותיק ב"הגנה", האח הבכור, שמואל, התגייס לאצ"ל, האח השני בנציון התגייס בשנת 1942 לפלמ"ח והאח השלישי עזריאל התגייס בשנת 1943 לפלמ"ח. היינו למעשה המשפחה היחידה בארץ ישראל ששלחה שלשה בנים לפלמ"ח.

הגיוס לפלמ"ח

התגייסתי לפלמ"ח באוגוסט 1946 (אחרי השבת השחורה) והצטרפתי לפלוגה ז': ושירתתי בשלב הראשון במושב "חרות" שבגוש תל-מונד. לאחר מספר חודשים נשלחתי יחד עם כיתת הפלמ"ח לקיבוץ "נען" כנספחים למחלקת הטיס. הוצע לי אז להצטרף לקורס טיס אך ביכרתי להישאר במחלקתי שהיתה מיועדת להיות מחלקת הסיירות של הפלמ"ח. לאחר מספר חודשים עברנו לאזור כפר-סבא לסידרת אימונים שלאחריה נשלחנו לקיבוץ עין-השופט כחלק ממחלקת "עין-השופט" של פלוגה ז'.
שירתתי במחלקת עין השופט עד ל-14 למרץ 1947 כאשר הצטרפנו כמחלקת אבטחה סביב חוף ניצנים בליל הגעת אניית המעפילים "שבתאי לוז'ינסקי". בפעולה זו היה מפקדנו המ"פ יוחנן זריז ואילו אני שירתתי תחת פיקודו הישיר של מפקד הגדוד אורי יפה. עם עלות השחר הסתלקה מחלקת "עין השופט" מחוף ניצנים ונשארתי רק אנוכי עם המ"פ יוחנן זריז.
עם התקרבות "שבתאי לוז'ינסקי" אל החוף, והמעפילים החלו לקפוץ מהאנייה, הצטרפתי לחברים מהפלי"ם ויחד נשאנו במשך מספר שעות בשחיה את המעפילים מהאנייה אל החוף.
בשעות הבוקר, הטיל הצבא מצור סביב אזור הנחיתה, ואז צורפתי לפלוגה "י" (הפל-ים) שנשארה על החוף ויחד עם המעפילים ועם מאות המתנדבים שהגיעו מיישובי הסביבה לעזור בסילוק המעפילים מהחוף, נתפסנו ונעצרנו.
בעוד שאנו מוקפים על ידי הצבא הבריטי אספנו כולנו את תעודות הזהות שלנו ושרפנו אותן (כשבני מהרשק מנצח על הטכס!) כך שכולנו נוכל להצהיר שאנו ארץ ישראלים.

השרות במחנות קפריסין במסגרת הפלי"ם

בלילה של 15 למרץ 1947 הועברנו במשאיות הצבא הבריטי לנמל חיפה ומשם הועברנו בבוקר - לאחר מאבק עיקש - לאונית הגרוש הבריטית "אושן-ויגר".
זכור לי כיצד חיבקני אורי יפה ורק לאחר מכות רבות שהיכו את שנינו נזרקתי כשק והובלתי על ידי חיילים בריטים לאוניה וגם שם נזרקתי לבטן האוניה.
הירידה בקפריסין התבצעה תוך כדי מאבק אלים שכלל שימוש ברימוני גז על ידי החיילים הבריטים - עד אשר הועברנו בכח ל"מחנות הקין" ליד העיר פמגוסטה.
הקבוצה שגורשה מארץ-ישראל שהתה במחנות המעצר עד אשר הוחזרו ארצה הפלמחאים, המתנדבים הארץ-ישראלים ומספר מעפילים שהוגנבו לארץ.
עם הקריאה להתנדב להישאר במחנות בקפריסין, התנדבתי ונשלחתי, יחד עם איתן יעקובסון ואליעזר נחשון שהתנדבו אף הם, ל-"מחנות החורף" ליד לרנקה.
במחנות החורף השתכנתי במחנה הנוער ובמסגרת "שורות המגינים" במחנות החורף הקמנו את הגדנ"ע ואת מחנה המדריכים הראשון של הגדנ"ע כאשר אני משמש כמפקדו.
במקביל לפעילותי כמפקד הגדנ"ע הקמנו גם את קורס מדריכי הנשק הראשון במחנות החורף ששימשתי כמפקדו.
האימונים במחנות כללו שדאות, קרבות פנים אל פנים, אימוני נשק, ספורט שימושי ופעילויות ספורטיביות שונות שהיוו חלק מאימוני "שורות המגינים".
במסגרת פעילותי ב"שורות המגינים" יצאתי אף אל מחוץ למחנות על מנת להביא נשק וציוד שהיו מיועדים לאימונים - עד אשר נתפסנו בעקבות הלשנה של דייג תורכי ולאחר שהתחבאנו במערות, שני פלמחאים ושני מעפילים, והושמנו בבית-סוהר בלרנקה שממנו שוחררנו לאחר שבועיים וחזרנו למחנות להמשיך בתפקידינו.

לאחר מספר חודשים, חזרתי ארצה לקורס המ"כים בקיבוץ "דליה" שמפקדו היה חיים ברלב ("הכידון") ז"ל.
עם גמר הקורס ב-"דליה" הדרכתי נשק במחלקה הערבית בגבעת חיים במשך מספר שבועות, ואז התנדבתי לבקשת מג"ד הגדוד הרביעי יוספלה טבנקין לחזור באוקטובר 1947 למחנות בקפריסין ונשלחתי יחד עם קבוצת מפקדים ומדריכים על ספינת-דיג שיצאה מקיבוץ "שדות-ים" ל"מחנות הקיץ" כשאנו נושאים איתנו נשק, חומרי חבלה וציוד קשר.
בלילה נכנסנו למחנות הקיץ באמצעות המנהרה החפורה כשאיתנו הנשק והציוד ולאחר מספר ימים חזרתי למחנות החורף עם חלק מהמשא כשאנו זוחלים מתחת לגדרות התיל.
עם חזרתי למחנות החורף, התחלנו באימונים סדירים יותר של "שורות המגינים" לקראת עלייתם ארצה והכנתם לשורות במסגרות הפלמ"ח בארץ-ישראל.
מחנות החורף התרחבו בתקופה זו וכללו חמישה מחנות שבהם השתכנו גם מעפילי "פאן-יורק" ו-"פאן-קרסנט" שאותם אימנו גם כן כחלק מ-"שורות המגינים". לאחר פרק זמן קצר נתבקשתי על ידי אידל דרכסלר לארגן מחדש את "שורות המגינים" במחנות החורף ואכן הכנסתי תכנית שהתבססה על מסגרת הירדכית צבאית.
עם הכנת תכנית רה-ארגון "שורות המגינים" - נתמניתי ראש מטה "שורות המגינים" במחנות החורף כאשר מפקדי הישיר היה באותה תקופה יהודה ("אידל") דרכסלר ואילו שאר הפלמחאים עסקו בהדרכה.
כראש המטה במחנות החורף ארגנתי את "שורות המגינים" במסגרות מחלקתיות, פלוגתיות וגדודיות והמספר הכולל של "שורות המגינים" במחנות החורף היה אז כ-2,800 איש.
יש לציין שהפיקוד הישיר על יחידות "שורות המגינים" היה באותה עת בידי המעפילים עצמם שעברו קודם לכן קורסים שונים בהדרכת משלחת הפלמ"ח, וחלקם שמשו גם כסגני ראש המטה האחראיים על המחנות השונים.
את כ"ט בנובמבר חגגנו במחנות החורף-ומאחר והיה ברור כי הישוב בארץ יעמוד בפני קרבות בהיקפים גדולים הוגברו באופן משמעותי האימונים והכנות לקראת עליית "שורות המגינים" והצטרפותם לפלמ"ח בארץ-ישראל.

בין השאר, פעילותי כללה - יחד עם הפלמחאים האחרים והמעפילים עצמם - חפירת מנהרות יציאה מהמחנות מתחת לגדרות התיל וכמו כן יציאות אל מחוץ למחנות על מנת להעביר פעילי המוסד לעליה למחנות הקיץ וכן סיורים בקפריסין. העברת פעילי המוסד לעליה כללה הברחתם אל מחוץ לגדר והסעתם לפמגוסטה עם מכונית של קפריסאי שעזר רבות לפלמחאים בקפריסין.

פעילותי אז במחנות החורף באה לכלל ביטוי במספר מישורים:
- פעילות כראש מטה "שורות המגינים" ופיקוד עליהם באמצעות הסגנים.
- הדרכת נשק, אימוני ספורט - שימושי ושראות ליחידות השונות של "שורות המגינים".
- הרצאות על ארץ-ישראל לתנועות הנוער שהיו מאורגנות כהכשרות וכמו מעורבות עמוקה בחיי היום-יום של המעפילים במחנות החורף. לדוגמא, השכנת שלום בין המעפילים מאירופה למעפילים מצפון אפריקה.
בחודש מרץ 1948 בטרם הקמת המדינה ועל פי בקשתי, חזרתי ארצה ועזרתי יחד עם בני מהרשק בקבלת מעפילים שהגיעו לארץ (לנמל תל-אביב), קליטתם המיידית והעברתם ליחידות הפלמ"ח.

הפלמ"חאים והמעפילים במחנות קפריסין

מערכת היחסים בין הפלמ"חאים והמעפילים במחנות המעצר בקפריסין התאפיינה במורכבותה ובפעילות הענפה של הפלמ"חאים הן במסגרת "שורות המגינים" והן בחיי היום-יום של המעפילים על הכרותיהם ומשפחותיהם.
כידוע, המעפילים הגיעו מכל קצוות אירופה שלאחר השואה ומצפון אפריקה שלאחר הכיבוש של משטר וישי, ומולם עמדו פלמחאים ארץ - ישראליים שבאו מהקיבוץ, מהמושב ומהעיר.
הפלמחאים במחנות התחלקו לשלש קבוצות עיקריות:
- הפלמ"חאים שהגיעו לקפריסין בעל-כורחם ושהייתם במחנות - ולאחר ירידתם מאניות המעפילים-היתה יחסית קצרה וללא קשר משמעותי למעפילים שאיתם הגיעו.
- הפלמ"חאים שהיו חלק ממשלחות הפלמ"ח, ופעלו בעיקר כמדריכים ב"שורות המגינים" וזאת מבלי ליצור קשר הדוק עם המעפילים. פלמחאים אלה הצליחו בעצם משימתם העיקרית שנועדה להכשיר את המעפילים למלחמה שתבוא בארץ-ישראל, כאשר את החיבור להוויה הארץ-ישראלית יזמו וקידמו פלמחאים אחרים.
- הפלמ"חאים שנשאו על גבם את כל הנטל של הכנת "שורות המגינים" לקראת עלייתם ארצה וזאת בנוסף למעורבותם העמוקה בחיי היום-יום של המעפילים במחנות.
בעת שהותי הארוכה במחנות קפריסין האמנתי כי כך צריכים היינו כולנו לנהוג כלפי המעפילים וכך נהגתי גם אני, כחלק מקבוצה שהשקיעה את כל מרצה ונשמתה בעידוד המעפילים ובהכנתם לחיים חדשים בארץ-ישראל.

מלחמת העצמאות ושרות כמלווה אוניות עולים

בטרם ההכרזה על הקמת מדינת ישראל נתמניתי כמפקד מחלקה במסגרת פלוגת פלמ"ח שהוקמה במשטרת תל-מונד שהתאמנה לקראת יציאה לקרבות בנגב.

מחלקתי כללה את חניכי מ"שורות המגינים" בקפריסין שהגיעו ארצה על מנת להשתתף במלחמת השחרור.
את ההכרזה על הקמת המדינה חגגנו תוך כדי האימונים בגוש תל-מונד כשכל המעפילים לשעבר זולגים דמעה כאשר מיד לאחר מכן ירדנו דרומה לנגב והצטרפנו לחטיבת ה"נגב" - במסגרת הגדוד השביעי שבראשו עמד המג"ד יוחנן זריז.
את קרבות מלחמת העצמאות עברתי יחד עם מחלקתי בחטיבת הנגב, כמפקד מחלקה, והקרבות כללו כיבושי כפרים ערביים, קרב "אשדוד" במסגרת פלוגת "חיות הנגב", וגם בשתי התקפות על משטרת "עיראק סועידן" שליד קיבוץ נגבה.
עם ההפוגה הראשונה בחודש יוני הועברתי צפונה לקורס קצינים של צה"ל שבמסגרתו אף הצהרתי אמונים לצה"ל שהוקם אז.
לאחר קורס הקצינים הועברתי על ידי מטה הפלמ"ח ל"מוסד לעליה" על מנת שאשמש כמלווה אוניות עולים מטעם הפלמ"ח - כהמשך לידע שצברתי במחנות קפריסין.
במסגרת ה"מוסד לעליה" שימשתי כמלווה אוניות על ה-"פאן יורק" בפיקודו של גד הילב ועל ה-"נירית" בפיקודו של רב-חובל איטלקי.
בשנת 1949 עם הפיכת "המוסד לעליה" לחברת אניות מסחרית השתחררתי מתפקידי והצטרפתי לקיבוץ "מעגן-מיכאל" שבו הייתי חבר עד לשנת 1950.
בשנת 1950-1954 למדתי אדריכלות בטכניון בחיפה וסיימתי ב"הצטיינות יתירה" את לימודי, כולל דיפלומה של אינג'ינר-ארכיטקט בשנת 1955.
בשנת 1955 עבדתי יחד עם לובה אליאב בחבל לכיש, וכמתכנן הישובים שהוקמו אז בחבל לכיש ובמחוז באר-שבע.
בשנת 1956 נסעתי לאנגליה ללמוד אדריכלות טרופית במסגרת לימודים מתקדמים וסיימתי בהצטיינות בשנת 1957.
במשך כל אותם שנים עבדתי ולמדתי הן בישראל והן באנגליה.
בשנת 1959 עברתי לעבוד וללמד באתיופיה ושם עברתי כאדריכל עצמאי באדיס-אבבה (ואף יסדתי בית ספר לארכיטקטורה) עד לשנת 1966 עת חזרתי ארצה והקמתי משרד עצמאי שעבד בישראל ובאפריקה.
במלחמת ששת-הימים התנדבתי לחטיבה "5" ושרתתי בחזית המרכז עד לכיבוש שכם.

עבודתי כאדריכל עצמאי בישראל נמשכת עד היום ובמסגרת עבודתי זו עבדתי ופעלתי במשך השנים בישראל ובמספר רב של ארצות מתפתחות באפריקה, באמריקה הלטינית, במזרח-התיכון ובאסיה.
בשנת 1973 - במלחמת יום כיפור - התנדבתי לשרת בסיני והצטרפתי לחפ"ק של האלוף אריאל שרון ושרתתי שם עד להפסקת האש עת עליתי צפונה למטכ"ל לעבוד על תכניות השלום עם ארצות ערב כעוזרו בהתנדבות של האלוף אברושה טמיר ובמסגרת זו אף הייתי מהמייסדים של אגף התכנון (אג"ת) של צה"ל.
כאמור, במסגרת שרותי ב-אג"ת עסקתי בתכנון הפיסי ובמיפוי של כל ההסכמים עם מצריים כולל הסכם ההפרדה בשנת 1973 תחת פיקודו של הרמטכ"ל דוד (דדו) אלעזר ז"ל ושל שר הבטחון משה דיין ז"ל, לאחר מכן בשנת 1975 עסקתי בהסכם הביניים תחת פיקודו של הרמטכ"ל מוטה גור ז"ל ודוה"מ יצחק רבין ז"ל ולאחר מכן מסוף שנת 1977 עד לאמצע שנת 1979 עסקתי בהסכם השלום עם מצרים תחת פיקודו של הרמטכ"ל רפאל (רפול) איתן ושר הביטחון עזר וייצמן.
עם החתימה על הסכם השלום חזרתי ארצה למשרדי ולעבודה בישראל ובארצות העולם השלישי.
מאז חזרתי ארצה עסקתי בפעילות ציבורית שכללה:
- הקמת המרכז ליצוא שרותים מקצועיים במכון היצוא בשנת 1986 שעמדתי בראשו עד לשנת 1992. בתקופה זו עמדתי גם בראש משלחות מישראל לסינגפור ולסין.
- חברות בהנהלת ארגון האקדמאיים המהנדסים והאדריכלים העצמאיים בישראל משנת 1992 עד עתה - ונציגו בארגון המהנדסים והאדריכלים הבינלאומי.

שורות המגינים בקפריסין - אימון ב"תת מקלע - סטן"